

me'ye Ek Çocukların Silahlı Çatışmalara Dâhil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokol kapsamında sunduğu ilk taraf devlet raporunu değerlendirdi ve raporla ilgili sonuç gözlemlerini 2 Ekim 2009 tarihinde yayımladı.

Protokol'ün 8. maddesine göre taraf devletler, Protokol'ün onay tarihinden itibaren iki yıl içinde Protokol'de yer alan hükümlerin uygulanmasına yönelik aldıkları tedbirleri içeren kapsamlı bir raporu Komite'ye sunmakla yükümlüdür. Komite sonuç gözlemlerinde, öncelikle Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye Türkiye tarafından konulan çekincelerin kaldırılmasını tavsiye etmiştir. Komite diğer konuların yanında ayrıca, Protokol'e ilişkin farkındalığın artırılmasına ve eğitime yönelik çalışma yapılmasını, okullarda insan hakları ve barış eğitimi verilmesini, ceza kanunlarına Protokol hükümlerinin ihlalini açıkça suç sayan hükümler konulmasını, Terörle Mücadele Kanunu'nun çocukların yetişkinler için öngörülmesi "Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemeleri"nde yargılanmasını önleyecek biçimde değiştirilmesini, çocukların ancak son çare olarak ve mümkün olan en kısa süre için özgürlüklerinden mahrum edilmesinin sağlanmasını tavsiye etti.

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında Türkiye

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde 2009 yılı 1 Ekim ve 31 Aralık tarihleri arasında Türkiye ile ilgili 93 dava sonuçlandı. Mahkeme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Ek Protokolleri'nde yer alan bazı hakların ihlal edildiğine ve çeşitli miktarlarda tazminat ödenmesine karar verdi. Türkiye ile ilgili sonuçlanan davalarda altı kez yaşam hakkının, sekiz kez işkence ve kötü muamele yasağının, 13 kez kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının, 65 kez adil yargılanma hakkının, iki kez özel yaşama ve aile yaşamına saygı hakkının, bir kez ifade özgürlüğünün, dört kez toplanma ve örgütlenme özgürlüğünün, altı kez etkili başvuru hakkının ve 16 kez mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verildi.

Kart v. Türkiye (başvuru no. 8917/05)

AİHM Büyük Dairesi 3 Aralık 2009 tarihinde açıkladığı kararında hakkında açılmak istenen iki ceza davasında yargılanabilmek ve aklanabilmek amacıyla yasama dokunulmazlığının kaldırılmasını talep eden, ancak bu talebi TBMM tarafından reddedilen milletvekili başvurusunun, AİHS'nin 6. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının ihlal edilmediğine karar verdi.

2002 yılında yapılan genel seçimler sonucunda milletvekili seçilen başvurusunun, milletvekili seçilmeden önce avukat olarak çalıştığı dönemde hakkında açılan iki ceza davası bağlamında milletvekilliği dokunulmazlığının uzun bir süredir kaldırılmasını talep etmesine karşın bu talebi Meclis Genel Kurulu tarafından iki yılı aşkın bir süredir ele alınmamıştı. 2007 genel seçimlerinde tekrar milletvekili seçilen başvurusunun dosyası halen Meclis Genel Kurulu tarafından ele alınmamış durumda bulunuyor. Başvurucu yasama görevi ile ilgisi bulunmayan iki davada yasama

dokunulmazlığının kaldırılmasını talep etmişti. Önüne ilk kez gelen bu konuda gelen bir başvuruda AİHM 2. Dairesi, 8 Temmuz 2008 tarihinde kararını verdi. Mahkeme yasama dokunulmazlığının meşru bir amaç taşıdığı ve parlamento ile üyelerinin tam bağımsızlığının sağlanmasının güvence altına alınmasına yönelik olduğunu belirtti.

Mahkeme, yasama dokunulmazlığının kaldırılması noktasında nesnel ölçütlerin belirlenmemiş olduğunu, mevcut ölçütlerin siyasi bir nitelik taşıdığı şeklinde değerlendirilebileceğini, nesnel ölçütlerin yokluğunda dokunulmazlığın kaldırılmaması yönündeki bir karardan dolayı başvurusunun yanı sıra milletvekilleri tarafından işlendiği iddia edilen suçların mağdurlarının da haklarını savunma araçlarından yoksun bırakıldığını, dokunulmazlığın kaldırılması usulünde belirli bir sürenin öngörülmemiş olduğunu, Türkiye'de yasama dokunulmazlığının kamuoyu tarafından oldukça eleştirildiğini ve yolsuzlukla mücadelede önemli bir sorun olarak değerlendirildiğini, başvurusunun bu şekilde yaşanan gecikme sonucu zaman kazanmaya çalışmak ve adaletin seyrini geciktirmek şeklinde anlaşılabilirliğine dair endişelerini anlayışla karşıladığını ifade etti. Mahkeme bu açılardan başvurusunun Sözleşme'nin 6. maddesinde yer alan adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkından orantısız olarak mahrum bırakıldığına ve 6. maddenin ihlal edildiğine karar verdi. Karar 4'e karşı 3 oy ile alındı. 8 Temmuz 2008 tarihinde verilen kararın ardından Hükümet tarafından 3 aylık itiraz süresi içerisinde Büyük Daire'ye itiraz edildi.

AİHM Büyük Dairesi ise 2. Daire kararının aksi yönünde bir kararla, yasama dokunulmazlığın

kaldırılmasına dair TBMM kararlarının doğası gereği siyasi kararlar olduğunu ve bir mahkeme kararının taşınması gerektiği ölçütleri taşımak durumunda olmadığını, başvurusunun yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına dair talebinin benzeri diğer tüm talepler gibi reddedildiğini ve bu anlamda ayrımcı veya keyfi bir nitelik taşımadığını belirtti.

Mahkeme ayrıca başvurusunun iki dönem milletvekili olarak hakkındaki yürütülen ceza suçlarının milletvekilliği sıfatı sona erene kadar durdurulacağını bildiğini ve bu durdurma durumunun süren soruşturmaya veya yargılamaya bir müdahale anlamını taşımadığını ifade etti. AİHM, başvurusunun itibarını korumak amacıyla yargılanmasına izin verilmesini dair talebinin diğer ceza davalarından bir farklılığı bulunmadığını ve bu anlamda her sanık gibi kendisinin de onurunun masumiyet karinesi kapsamında korunacağını, başvurusunun yasama dokunulmazlığının kaldırılmamasının ceza yargılamasını geçici olarak durdurduğunu ve söz konusu davaların esasına girilmesini tümüyle engellemediğini vurguladı.

Mahkeme sonuç olarak TBMM tarafından parlamentonun korunmasına dair öngörülen amacın meşru ve bu anlamda alınan kararın orantılı

olduğunu kabul etti ve 13'e karşı 4 oyla AİHS'nin 6. maddesinde yer alan adil yargılanma hakkının mahkemeye başvurma hakkı bağlamında ihlal edilmediğine hükmetti.

Karar TBMM'de bekleyen çok sayıda dokunulmazlık dosyasını yakından ilgilendiriyor. Bu davada verilen kararlar, suç duyurusu ya da savcılığın re'sen harekete geçmesi yoluyla milletvekillerine karşı açılan ceza davalarının dokunulmazlık gerekçe gösterilerek engellenmesinin Sözleşme'ye aykırı olup olmadığı konusu değerlendirilmiş oldu.

Kalender v. Türkiye (başvuru no. 4314/02)

AİHM, 15 Aralık 2009 tarihinde açıkladığı kararında yaşanan bir tren kazasında TCDD tarafından gerekli güvenlik önlemlerinin alınmadığı, TCDD görevlileri hakkında ceza davası açılmadığı ve yargılamaların makul sürede gerçekleştirilmediği gerekçeleriyle AİHS'nin 2. ve 6. maddelerinde düzenlenen yaşam hakkı ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verdi.

Başvurucuların üç yakını 1997 yılında gerçekleşen bir tren kazasında yaşamını yitirmiştir. Olayın ardından açılan ceza soruşturmasında, gerekli güvenlik önlemlerini almadığı gerekçesiyle TCDD kusurlu bulunmuştur. Başvurucuların yakınlarına çarpan diğer trenin makinisti, hakkında açılan ceza davası sonucunda beraat etmiştir. TCDD hakkında ise soruşturma açılmamıştır. Başvurucular tarafından TCDD aleyhine tazminat talebiyle hukuk davası açılmış, TCDD tarafından ise gerçekleşen kaza sonucu tren seferlerinde yaşanan gecikmeler nedeniyle başvurusular aleyhine tazminat davası açılmıştır. Bilirkişi tarafından hazırlanan raporda başvurusuların yakınları olayda %60 oranında, TCDD ise %40 oranında kusurlu bulunmuştur. Dava sonucunda başvurusular tazminata hak kazanmış ve kendilerine gerekli ödeme yapılmıştır.

AİHM, öncelikle yerel mahkeme tarafından görevlendirilen bilirkişiler tarafından hazırlanan raporlarda olayın gerçekleştiği istasyonda gerekli güvenlik önlemlerinin alınmadığını orta-ya konulduğunu, güvenlik önlemlerinin yetersizliği ile başvurusuların ölümleri arasında illiyet bağının mevcut olduğunu belirterek AİHS'nin 2. maddesinin ihlal edildiğine karar verdi. Mahkeme ayrıca, TCDD aleyhine ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle yine 2. maddenin ihlal edildiğine karar verdi.

Mahkeme yine yaklaşık dokuz yıl süren yargılama sürecinin makul süre olarak kabul edilemeyeceğini ve nihai yargı kararının uygulanmasının da üç yıllık bir süre sonunda gerçekleştiğini belirterek adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğine hükmetti. Mahkeme başvurusulara toplam 85.000 Euro tazminat ve 1.500 Euro yargılama giderinin ödenmesine karar verdi.

Bouchacourt v. Fransa (başvuru no. 5335/06) **Gardel v. Fransa** (başvuru no. 16428/05)

M.B. v. Fransa

(başvuru no. 22115/06)

AİHM, 17 Aralık 2009 tarihinde açıkladığı bu üç kararda daha önce küçüklere yönelik tecavüz suçlamasıyla cezaya çarptırılan üç başvurusunun

isimlerinin cinsel suç işleyen kişiler veri tabanına eklenmesinin AİHS'nin 8. maddesinde yer alan özel yaşa yaşama saygı hakkının ihlali olmadığına karar verdi.

Değişik zamanlarda 15 yaşından küçük çocuklara tecavüzle suçlanarak yargılanan ve çeşitli hapis cezalarına çarptırılan üç başvurucunun isimleri 2004 yılında çıkarılan bir yasaya dayanarak ulusal cinsel suç işleyenler veri tabanına eklenmiştir. Bu işlemde üç başvuru da haberdar edilmştir.

AİHM, öncelikle bu şekilde bir veri tabanına isimlerin girilmesinin sadece önleyici ve caydırıcı bir amaç taşıdığını ve cezalandırıcı bir niteliği bulunmadığını belirtti. Yasal düzenlemeye göre 30 yıllık bir süreyle başvurucuların adreslerini her yıl beyan etmesi yükümlülüğü ile adres değişikliğini belli süreler içinde beyan etmesi yükümlülüğünün, ceza yaptırımı olarak değerlendirilemeyeceğini ve AİHS'nin 7. maddesinin ihlali anlamına gelmeyeceğini ifade etti.

Mahkeme ikinci olarak ise, kişisel verilerin korunmasının, özellikle polis tarafından kullanıldığı durumlarda bir kişinin özel hayatına saygı anlamında özel olarak önem taşıdığını, söz konusu veri tabanının önleyici amaçlarla öngörüldüğünü, cinsel suç mağdurlarının devlet tarafından etkili bir şekilde korunma talep etme hakkının söz konusu olduğunu, öngörülen 30 yıllık sürenin izlenen meşru amaçla orantılılık taşıdığını, ilgili verilere ancak gizlik çerçevesinde belli amaçlarla yargı organlarının, idari makamların ve güvenlik güçlerinin ulaşabileceğini belirtti. Mahkeme, cinsel suç işleyen kişilerin yer aldığı bir veri tabanında bu anlamda kamusal ve özel çıkarların dengeli bir şekilde gözetildiğini belirterek AİHS'nin 8. maddesinin ihlal edilmediğine karar verdi.

Sejdic ve Finci v. Bosna Hersek (başvuru no. 27996/06 ve 34836/06)

AİHM Büyük Dairesi, 22 Aralık 2009 tarihinde açıkladığı kararında parlamento ve devlet başkanlığı seçimlerinde Yahudi ve Roman/Çingene olan iki başvurucunun adaylığının yasaklanmasının AİHS'nin 14. maddesinde yer alan ayrımcılık yasağı ile birlikte Ek Protokol'ün 3. maddesinde yer alan serbest seçim hakkının ve 12 No'lu Ek Protokol'ün 1. maddesinde yer alan genel ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini belirtti.

Her ikisi de Bosna Hersek vatandaşı olan, Saraybosna'da yaşayan ve kamuoyunca tanınmış kişiler olan başvurucular, Bosna Hersek Anayasası'nın Sırlar, Boşnaklar ve Hırvatlar dışında kalan diğer etnik gruplara yasama organına girme hakkını tanınamaması; yasama organlarının sadece sayılan üç etnik gruba mensup kişilerden oluşmasını öngörmesi ve adaylık başvurularının etnik kimlikleri nedeniyle reddedilmesi sonucunda AİHM'ye başvurmuştur. İlgili daire başvuruyu Sözleşme'nin 30. maddesi gereği Büyük Daire'ye yönlendirmiştir.

AİHM, öncelikle ayrımcılığın benzer durumdaki kişilerin makul ve nesnel bir neden olmaksızın farklı muameleye tabi tutuldukları durumda ortaya çıkacağına belirtti. Farklı muamelelerin ırk veya etnisite temelli gerçekleştiği durumlarda makul ve nesnel olma ölçütünün olabildiğince dar yorumlanması gerektiğini vurguladı.

Mahkeme, Bosna Hersek'in yaşanan savaşın ardından oluşturulan karmaşık yönetim yapısını ve geçmişte yaşanan olayları göz önünde tutmakla birlikte, son yıllarda ülkenin giderek istikrarlı bir yapıya kavuştuğunu ve taraf olduğu uluslararası anlaşmalar gereğince seçim siste-

mini değiştirmeyi taahhüt ettiğini belirtti. Mahkeme, Yahudi ve Roman/Çingene olan etnik kökenleri itibarıyla Hırvat, Boşnak veya Sırp olmadıkları gerekçesiyle parlamento seçimlerine katılmayan iki başvurucunun durumunun serbest seçim hakkıyla beraber ayrımcılık yasağının da ihlali olduğuna hükmetti.

Başkanlık seçimleri ile ilgili olarak ise Mahkeme, AİHS'nin 14. maddesinde yer alan ayrımcılık yasağının Sözleşme'de yer alan haklar bakımında koruma getirirken, 12 No'lu Ek Protokol'de yer alan ayrımcılık yasağının hukuken tanınmış tüm haklar bakımından ayrımcılık yasağını öngördüğünü, başvurucuların başkanlık seçimine adaylığının yasaklanmasının bu anlamda 12 No'lu Ek Protokol'ün 1. maddesi kapsamında değerlendirilebileceğini belirterek, 12 No'lu Ek Protokol'ün 1. maddesinde yer alan ayrımcılık yasağının da ihlal edildiğine karar verdi.

Muñoz Díaz v. İspanya (başvuru no. 49151/07)

AİHM, 8 Aralık 2009 tarihinde verdiği kararda, geleneksel olarak gerçekleştirdikleri ve resmi nitelik taşımayan evlilik bağının varlığına karşın, Roman/Çingene başvurucuya eşinin ölmesi sonucunda emekli aylığının bağlanmamasının, AİHS'nin Ek Protokol'ün 1. maddesinde yer alan mülkiyet hakkı ile birlikte 14. maddede yer alan ayrımcılık yasağını da ihlal ettiğine karar verdi.

Roman/Çingene etnik grubuna mensup olan ve 1971 yılında aynı etnik kökenden gelen eşiyile mensubu oldukları topluluğun geleneklerine uygun evlenen başvurucunun, bu evliliğinden altı çocuğu olmuştur. Bu çocukların hepsi resmi kayıtlarda yer almaktadır. Aile 1986 yılında "geniş aile" statüsünü kazanmıştır. Başvurucunun eşi 19 yıl süresince inşaat işçisi olarak çalışmış ve sosyal güvenlik primlerini ödemiştir. Başvurucunun eşinin 2000 yılında hayatını kaybetmesi üzerine eşinin emekli aylığının kendisine bağlanmasını talep eden başvurucunun bu talebi, eşi ile resmen evli olmadıkları gerekçesiyle reddedilmiştir. İç hukukta yapılan yargılamaların son aşaması olan Anayasa Mahkemesi'nde, başvurucunun resmi olarak evlenmesi mümkün iken kendisinin bu yola başvurmadığı ve bu durumun etnik kökeni ile bir ilgisi bulunmadığı belirtilerek talebi reddedilmiştir.

AİHM, başvurucunun ailesinin sahip olduğu statüsü, başvurucunun eşinin yıllarca sosyal güvenlik primi ödemesini ve buna dair resmi bir belgesinin bulunmasını göz önünde tuttu. Mahkeme başvurucunun mensubu olduğu etnik grubun, 50 yılı aşkın bir süredir İspanya'da bulunan, İspanya toplumunda derin kökleri olan ve kendine özgü değerleri bulunan bir topluluk olduğunu belirtti. Mahkeme, İspanya'da 1971 yılında resmi evlilikle ilgili bir düzenleme bulunmadığını, başvurucunun din ve vicdan özgürlüğü çerçevesinde Roman/Çingene ritüellerine göre evlenmeyi tercih ettiğini vurguladı. Mahkeme, Avrupa ülkelerinde azınlıkların özel ihtiyaçlarının varlığını ve güvenliklerinin, yaşam tarzlarının ve kimliklerinin korunması yükümlülüğünün tanınması, kültürel kimliklerinin korunması yönünde ortaya çıkan bir uluslararası konsensüsün mevcut olduğunu ifade etti.

Mahkeme başvurucunun evliliğinin diğer evlilikler gibi aynı hakları sağladığı yönünde iyi niyet sahibi olduğunu, resmi evraklarında kendisinin eş olarak yer aldığını ve bu anlamda emekli aylığı bağlanmasında meşru bir beklentisinin bulunduğunu ve bu talebinin reddedilmesinde bu iyiniyetinin ve kendisinin toplumsal ve kültürel özelliklerinin dikkate alınmadığını belirtti. İspanya

Devleti'nin "geniş aile" statüsü vermesi, sağlık hizmeti sunması ve 19 yıl boyunca sosyal güvenlik primi toplamasına karşın, başvurucunun evliliğinin tanınmamasına orantısız bir yaklaşım olduğunu belirterek AİHS'nin Ek Protokol'ün 1. maddesinde yer alan mülkiyet hakkı ile birlikte 14. maddede yer alan ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine karar verdi. Mahkeme, başvurucuya 70.000 Euro tazminat ve 5.412,56 Euro yargılama giderinin ödenmesine hükmetti.

Lautsi v. İtalya (başvuru no. 30814/06)

AİHM, 3 Kasım 2009 tarihinde verdiği kararında İtalya'da devlet okullarında çarmıha gerilmiş İsa figürünün asılı bulunmasının ebeveynlerin çocuklarına kendi din veya inançlarına uygun eğitim vermesi ve çocukların din veya vicdan özgürlüğü açısından AİHS'nin 9. maddesinde yer alan din ve vicdan özgürlüğüne ve Ek Protokol'ün 2. maddesinde yer alan eğitim hakkına aykırı buldu.

Başvurucunun 11 ve 13 yaşlarında olan iki çocuğu 2001 ve 2002 yıllarında duvarlarında ilgili figürün yer aldığı okullarda eğitim görmüştür. Başvurucu, İtalyan Yüksek Mahkemesi'nin 2000 yılında oy kullanma yerlerinde bulunan aynı figürün seküler devlet ilkesine aykırı olduğu yönündeki kararını dayanak göstererek okul yönetimine başvurmuştur. Okul yönetimi talebi reddetmiştir.

Mahkeme'ye göre dersliklerde yer alan ve fark edilmemesi mümkün olmayan bu figürler, her yaştaki öğrenci tarafından kolaylıkla dini bir işaret olarak ve belirli bir dinin hâkim olduğu bir okul ortamında eğitim gördükleri şeklinde yorumlanabilir. Bu aynı dine inanan öğrencileri cesaretlendirebileceği gibi, özellikle dini azınlıklara mensup, diğer dinlere inanan veya ateist olan öğrencileri de rahatsız edebilecektir. Sözleşme'de güvence altına alınan din ve vicdan özgürlüğünün bir parçası olan herhangi bir dine inanmama özgürlüğü sadece dini eğitimle veya dini hizmetlerle sınırlı değildir ve bir inancı, dini ya da ateizmi açıkça ortaya koyan semboller ve uygulamalar da bu kapsamdadır. Kişinin kaçınmayacağı veya kaçınmak için orantısız bir çaba gerektiren durumlarda, bu özgürlük ayrıca bir koruma ön-görmektedir.

Mahkeme'ye göre özellikle zorunlu eğitimin kabul edildiği ve çocuklarda eleştirel düşünceyi geliştirmeyi amaçlaması gereken kamusal eğitimde din ve inançlar açısından tarafsız olunmalıdır ve bir din veya inanç benimsetilmeye çalışılmamalıdır. AİHM, bu şekilde bir uygulamanın AİHS'nin 9. maddesinde yer alan din ve vicdan özgürlüğünü ve Ek Protokol'ün 2. maddesinde yer alan eğitim hakkını ihlal ettiğine karar verdi.

Bayatyan v. Ermenistan (başvuru no. 23459/03)

AİHM 27 Ekim 2009 tarihinde açıkladığı kararında vicdani ret hakkının Sözleşme tarafından tanınmadığını ve bu anlamda vicdani ret hakkına yer verilmeyerek bir kişinin askerlik hizmetinin yerine getirmemesi nedeniyle cezalandırılmasının AİHS'nin 9. maddesinin ihlali anlamına gelmeyeceğini belirtti.

Yehova Şahidi olan başvuru askerlik hizmetini yerine getirmeye uygun bulunması ve askerlik hizmetine çağrılmasına rağmen vicdani retçi olduğunu belirterek askerlik hizmeti yapmayı reddetmiş, ancak alternatif olarak sivil hizmet yapabileceğini bildirmiştir. Başvuru bunun

ardından evinden ayrılmıştır. Başvurucu daha sonra yakalanarak yargılanmış ve iki yıl altı ay hapis cezasına çarptırılmıştır. Başvurucu 10 ay aşkın bir süre cezaevinde kaldıktan sonra şartlı salıverilmiştir.

Başvurucu, askerlik hizmetini dini inancı gereği reddetmesi sonucu cezalandırılmasının AİHS'nin 9. maddesinin ihlali anlamına geldiğini, ilgili maddenin Sözleşme'ye taraf ülkelerin büyük çoğunluğunda bu yönde uygulandığını ve bu yönde yorumlanması gerektiğini belirtmiştir.

Mahkeme öncelikle Avrupa Konseyi üyesi ülkelerin çoğunluğunda vicdani retçiler için alternatif sivil hizmete yönelik yasal düzenlemelerin kabul edildiğini belirtti. Ancak 9. maddenin 4. maddenin 3. fıkrası ile birlikte okunması gerektiğini ve vicdani ret hakkının tanınıp tanınmamasının taraf devletlere bırakıldığını, başvurunun askerlik hizmeti yapmayı reddettiği dönemde Ermenistan'ın henüz vicdani ret hakkını tanımamış olduğunu vurguladı ve başvurunun cezalandırılmasının AİHS'nin ihlali anlamına gelmediğine karar verdi.

Özbek ve Diğerleri v. Türkiye (başvuru no. 35570/02)

AİHM, 6 Ekim 2009 tarihinde açıkladığı kararında Protestan Kilisesi tarafından kurulmak istenen vakfa izin verilmemesinin AİHS'nin 11. maddesinde yer alan örgütlenme özgürlüğünün ihlali olduğuna karar verdi.

2000 yılında Ankara'da Kurtuluş Kiliseleri Vakfı adıyla bir vakıf kurmak isteyen ve Ankara Asliye Hukuk Mahkemesi'ne başvuran 16 başvurunun bu talebi, Vakıflar genel Müdürlüğü'nün vakif senesinde yer alan Protestan topluluğuna desteklemek amacının Medeni Kanun'a aykırı olduğu yönündeki görüşü üzerine reddedilmiştir. Yargıtay'da başvurucular tarafından söz konusu amacın vakfı kurmak isteyen kişilerin gerçek amacını yansıtmadığı, asıl amacın din veya inancı ne olursa olsun ihtiyaç sahibi kişilere ve doğal felaketlerin kurbanlarına yardım etmek olduğu ifade edilmiş, izin verildiği takdirde vakif senesinde bu

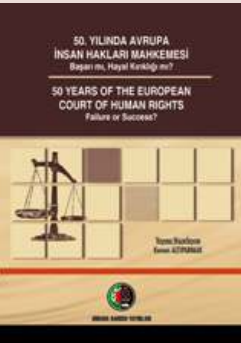
yönde değişiklik yapılacağı belirtilmiş, ancak ilk derece mahkemesinin ret kararı onanmıştır. Başvurucular vakıfa benzer amaçları taşıyan, ancak belirli bir topluluğa göndermede bulunmayan bir dernek kurmuşlardır.

Mahkeme kararında, karşılıklı çıkarlar doğrultusunda ortak hareket etmeye yönelik olarak bir tüzel kişi oluşturma hakkının örgütlenme özgürlüğünün en önemli yönlerinden biri olduğunu ifade etti. Başvurucuların yasal düzenlemelere uyum sağlamak için vakif senesinde değişiklik yapmak istediklerini ifade etmelerine karşın bunun için zaman verilmeyerek vakıf kurmalarının engellendiğini belirtti.

Mahkeme yeni bir vakıf için yeni bir vakıf senedi hazırlamanın eskisine göre çok daha maliyetli olacağını ifade etti. Mahkeme bir vakfın tescil edilmesi talebinin Türk hukukunda yer almasına karşın reddinin, demokratik bir toplumda gerekli bir tedbir olmadığına ve AİHS'nin 11. maddesinin ihlal edildiğine hükmetti.

YAYINLAR

Kerem Altıparmak (yayına hazırlayan), *50. Yılında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi: Başarı mı, Hayal Kırıklığı mı? – 50 Years of the European Court of Human Rights: Failure or Success?*, Ankara Barosu Yayınları, Ankara, 2009, 262 s. Türkçe ve İngilizce

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 50 yıllık performansının değerlendirilmesini amaçlayan kitap dört bölümden oluşuyor. Reformu ve AİHS'nin yapısal kimliğini tartışan yazıların bulunduğu birinci bölümün başlığı "AİHM, Reform ve AİHS'nin Niteliği". Bu bölümde sisteme yönelik reform çabaları ile AİHS sisteminin dönüşümünü ortaya koymaya çalışan yazılar bulunuyor.

İkinci bölüm, "AİHS ve Yorum" konusunda iki yazıya yer veriyor. Kadim ulusal takdir yetkisi-evrensellik geriliminin tartışıldığı bir çalışma ve Hukuk-Politika ekseninde yargı bağımsızlığının ne kadar gerçekleştirilebileceğini değerlendiren

bir yazı bu bölümde yer alıyor.

Üçüncü bölüm, iki çeviri yazı yanında dördüncü bölümle köprü niteliğini taşıyan bir yazı içeriyor. Başlığı: "Değişen Siyasi Ortamda Hassas Davalar". Bu bölümdeki çeviri yazıların ikisi de Türkiye'yi doğrudan ilgilendirmekle birlikte, bugüne kadar bilim insanları ve hukukçular tarafından ihmal edilmiş konular. Birinci yazı göçmenlerin AİHS sisteminde korunmasına ilişkin. İkincisi ise yine son dönemin popüler konularından insan hakları ile insancıl hukuk arasındaki ilişkiyi ve AİHM uygulamasını değerlendiriyor. Bölümün son yazısında ise, AİHM'nin bir hakikat komisyonu rolü oynayamayacağı tartışılıyor. Kitabın son bölümü, AİHM kararlarının uygulanması açısından bir Türkiye resmi çekiyor. Reformu, AİHS'nin kimliğini ve ihtiyaçları anlayabilmek için bu bölüme mutlaka bakılmalı.

Sevilay Kaygalak, *Kentin Mültecileri – Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme*, Dipnot Yayınları, Ankara, Kasım 2009, 216 s. ISBN: 979-975-905-1853

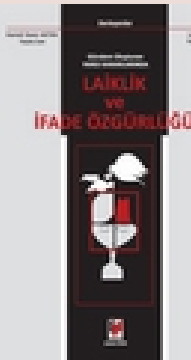
Sevilay Kaygalak bu çalışmada, Türkiye'de 1990-1996 yılları arasında yoğunlaşan ve bireysel, toplumsal ve siyasal yönden pek çok sorun ve olguyu peşinden sürükleyen geniş ölçekli bir gelişme olmasına karşın, sosyal bilimlerin yazınında genellikle görmezlikten gelinen zorunlu Kürt göçünü konu ediniyor.

Göçün yoksullukla ilişkisini kültürel ve sosyo-psikolojik faktörleri merkeze koyan ya da onu bir boyutta aşırı politikleştirip (devletin Kürt nüfusa yönelik politikayla sınırlı tutarak) kendi başına ele alan yaklaşımlardan farklı olarak, dönemin ekonomipolitiki zemininde, neoliberal yeniden yapılanma, yoksulluğun toplumsal-mekânsal

yoğunlaşması ve sınıf oluşumları çerçevesinde ele alıyor.

Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme'yi albaşlığını taşıyan ve dört bölümden oluşan kitabın bölüm başlıkları şöyle: Göç Olgusu, Yeni Kentsel Gerçeklik ve Göçmenlik Konumu, Türkiye'de Değişen Göç, Göçmenlik ve Kent Yaşamı ve Mersin Demirtaş Mahallesi Örneği.

Hamdi Yaver Aktan, *Gündem Oluşturan Yargı Kararlarında Laiklik ve İfade Özgürlüğü*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009, 562 s. ISBN: 978-605-4144-457

Ulus adına yetki kullanan yargı organının verdiği bazı kararlar kimi zaman ülke gündemine oturmakta, olumlu ya da olumsuz algılamalarla tartışılmakta ve değerlendirmelere konu olmaktadır. Gelecek uygulamalara örnek olsun ya da olmasın bu nitelikteki kararlar sadece hukuk dünyasında değil, siyasal ve ekonomik alanlarda da etkisini göstermektedir. Küreselleşen dünyada uluslararası platformlarda, bu bağlamda dış ilişkilerde de ele alınmaktadır.

Derlemede yer verilen kararların büyük çoğunluğu verildikleri tarihte ve sonrasında gündem oluşturmuş kararlardır. Gerek sosyal bilimlerde ve gerekse gündelik tartışmalarda bu kararlara atıflar yapılmakta, değerlendirilmeleri hala sürmektedir.

Derlemede laiklik ilkesini odak alan -türban- ve -siyasi parti kapatma- kararları, ifade özgürlüğü alanında ise özellikle ceza yargılamasına konu olan söylemlere ilişkin kararlar örnek olarak seçilmiş, siyasi parti kapatma kararları sayfa miktarı itibarı ile çok fazla olduğundan, ilgili kararların sadece gerekçe bölümlerine, ayrıca laiklik başlığı altında İnsan Hakları Avrupa Mahkemesinin aynı gerekçelerle gündem oluşturan iki kararına da yer verilmiştir.

Mahmut Göçer, *İnsan Haklarının Korunması ve Birleşmiş Milletler*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2009, 130 s. ISBN: 978-605-395-1940

San Francisco Konferansı'ndan itibaren bütün Soğuk Savaş dönemi boyunca, Birleşmiş Milletler ve özellikle Güvenlik Konseyi içinde, ihmal edilen ve Konsey'in daimi üyeleri arasında bir ideolojik karşıtlık ve ayrışma faktörü olan insan hakları, günümüzde Güvenlik Konseyi'nin uluslararası barış ve güvenliği sağlama amacıyla yürüttüğü çalışmalarda, tüm uluslararası hukuk öznelrinin karar alma süreçlerine etki eden bir ortak payda durumuna gelmiştir. Esasen insan haklarının böylece barışın korunması çerçevesindeki yerini alabilmesi, sosyalist blokun çöküşünden itibaren Güvenlik Konseyi'nin insan hakları alanında etkin ve dinamik bir rol üstlenmeye başlaması ile birlikte ortaya çıkmış olan bir gelişmedir.

Güvenlik Konseyi'nin insan hakları alanına etkin bir şekilde müdahalesi, BM Şartı'nın Konsey'in bu alandaki faaliyetine ne ölçüde izin verdiği, yani Konsey'in bu alandaki yetkisinin hukuki dayanağı, uygulanması ve sınırları gibi

bir hukuki çerçeve sorununu da beraberinde getirmiştir. Fransa Aix-Marseille Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve Yakın Doğu Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi olan yazar, Güvenlik Konseyi'nin insan hakları alanında büyük bir hızla gelişen faaliyetinin güçlü bir gerçeklik mi, yoksa bir yanılsama mı oluşturduğunun ortaya konulabilmesi bakımından, bu hukuki çerçeveyi olabildiğince aydınlatmaya çalışmaktadır.

Yasama Derneği, Sivil Toplum için Yasama Sürecine Katılım El Kitabı, Ankara, Aralık 2009, 167 s. Yasama Derneği Yayınları, Yayın No. 1, ISBN: 978-605-61017-0-0

Sivil toplumda Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yapısı ile kanun yapım ve denetim sürecine ilişkin bilgi açığına dair

gözlemlerinden hareketle bu el kitabını hazırlayan Yasama Derneği, bu süreçlere sivil toplum kuruluşlarının katılımını güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

Kitap dört ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, TBMM'nin yapısı, görevleri ve işleyişi ele alınmakta; ikinci bölümde yasamaya ilişkin temel kavram ve kurumlar tanıtılmakta; üçüncü bölümde kanun yapımı süreci açıklanmakta ve dördüncü bölümde bilgi edinme ve denetim yollarına ilişkin bilgilere yer verilmektedir. El kitabının sonunda bir de yasama terimleri sözlüğü bulunmaktadır.

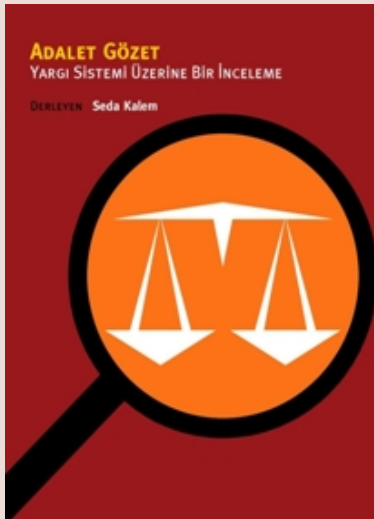
Hangi alanda çalışırsa çalışsın tüm sivil toplum kuruluşlarının yararlanabileceği kapsamda kaleme alınmış olan el kitabı, yasama süreci hakkında hiçbir bilgi sahibi olmayan kuruluşların dahi bu alanda etkin ve etkili olmasını sağlayacak bilgileri içeriyor. Kitabın tamamına www.yasader.org adresinden de ulaşılabilir.

MERKEZ YAYINLARI

Seda Kalem (derleyen), Adalet Gözet: Yargı Sistemi Üzerine Bir İnceleme, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Aralık 2009, 147 s. ISBN: 978-605-399-123-6

Yargı sisteminin işleyişine ilişkin değerlendirmelerde, vatandaşın bu sistem içerisinde nasıl bir rol oynadığı, adliyelerin ve mahkemelerin vatandaşlara hizmet etmekle ne kadar başarılı olduğu, vatandaşların yargı sistemi hakkında ne bildiği ve bu bilgileri nereden edindiği gibi sorular genellikle gözden kaçmaktadır. Türkiye'de, yargının işleyişine dair tartışmalar daha ziyade sistemin eksikliklerine odaklanmaktadır. Davaların uzunluğu, artan iş yükünün ortaya çıkardığı sorunlar, hâkim ve savcı sayısının azlığı gibi konular, adeta yargının işleyişindeki aksaklıkların genel bir çerçevesini oluşturmaktadır. Hatta bağımsızlık ve tarafsızlık gibi, hukuk düzeninin temelini oluşturan ilkelerin de gene sistemin yapısındaki veya işleyişindeki sorunlarla bağlantılı olarak tartışıldığına sık sık şahit olmak mümkündür. Bu kitap, İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından gerçekleştirilen Adalet Gözet projesinde elde edilen bulguların değerlendirilmesine dair farklı alanlardan araştırmacıların katkılarından oluşmaktadır. Adalet Gözet, yargı sistemine vatandaşın gözünden bakmayı hedefleyen bir inceleme projesidir. Bu kitaptaki katkılar arasında, Türkiye'de, vatandaşların mahkemelere yönelik algı ve tutumları; bir kamu hizmeti olan adalet hizmetlerinde performans kriterlerinin ölçülmesi; hesap verebilirlik; adalet hizmetlerinde insan hakları ve medyanın yargıya ilişkin haberleri yansıtma tarzı gibi konular yer almaktadır. Vatandaşların algıları, bu konulara ilişkin bilgi seviyesi, görüşleri ve tutumları ekseninde gerçekleştirilen bu inceleme, yargının işleyişiyle ilgili tartışmalara ve değerlendirmelere, özellikle hukuk ve toplum arasındaki bağın güçlendirilmesi yönünde bir katkıdır.

İdil Elveriş, Galma Jahic ve Seda Kalem, İstanbul Asliye Hukuk Mahkemelerinde Yargılama Süreci: Taraflar, Davalar ve İşleyiş (Judicial Proceedings at Istanbul Civil Courts: Parties, Cases and Process), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Şubat 2009, 270 s. ISBN: 978-605-399-069-7, Türkçe ve İngilizce

Birçok ülkede olduğu gibi, Türkiye'de de gerek ceza gerek hukuk mahkemeleri ile ilgili yakınmaların başında yığılma ve gecikmeler geliyor. Bu kitapta ele alınan araştırmada, eldeki kaynaklar ne kadar sınırsız da olsa ve ne kadar çok mahkeme ve hâkim olsa da, gecikme sorununun çözülmesinin farklı bir anlayış gerektireceği düşüncesinden yola çıkılmış. Dolayısıyla, İstanbul'daki Asliye Hukuk Mahkemeleri incelenerek, yargılama sürecinin nasıl işlediği anlaşılacak istenmiş. Bunun için de gecikmelerden sorumlu taraflar kimlerdir, duruşmaların ne kadarında hiç bir işlem yapılmamaktadır, en uzun süren davalar hangileridir, Asliye Hukuk Mahkemelerinden en çok kimler faydalanır, tarafların yüzde kaçının avukatı vardır gibi sorulara cevap aranmış, bu sayede yargılama sürecinin aktör ve tarafları anlaşılmasına ve sorunları teşhis edilmeye çalışılmış. Yaşanan sorunlar ne derece önemli ve içinden çıkılmaz görünürse görünsün, sorunların ve nedenlerinin verilere dayanarak tespit edilmesi önemli görülüyor. Bu kitapta sunulan araştırmanın, Türkiye'de sadece kanun değişikliği ile sorunların çözümleneceğini anlayan, vatandaşın fikirlerini de dikkate alan ve veriye dayanan bir yargı politikası geleneğinin oluşmasına katkı sağlaması umuluyor.

Galma Jahic ve Burcu Yeşiladalı (derleyenler), Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arbuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, Ekim 2008, 202 s. ISBN: 978-605-399-067-3

Bu kitap "Türkiye'de Mağdur-Fail Arbuluculuğunun Geliştirilmesi Projesi" kapsamında hazırlanan rapor ve seminerlerde sunulan tebliğlerden oluşuyor. Bahsi geçen proje çerçevesinde üç farklı araştırma yürütüldü.

Bunlar; Türkiye'de mağdur-fail arbuluculuğunun hukuki analizi, Türkiye'de uygulayıcıların mağdur-fail arbuluculuğu hakkındaki görüşleri ve Avrupa ülkelerinde mağdur-fail arbuluculuğunun karşılaştırmalı analizi. Söz konusu araştırmaların raporları bu kitaba dahil edildi. Bu yayının hedefi, mağdur-fail arbuluculuğu eğitimlerinde kullanılabilecek geniş çaplı bir eğitim materyali sunmak. Bu hedefe ulaşmak için, kitapta mağdur-fail arbuluculuğunun sadece hukuki yönüne değil, aynı zamanda bu uygulamanın temelinde yatan sosyal teorilere ve tartışmalara da yer verildi. Hem Türkiye hem de karşılaştırmalı olarak Avrupa ülkelerindeki uygulamaya ilişkin analizlerin de dahil edilmesiyle, çalışmanın teorik çerçevesinin somut değerlendirmeler ile desteklenmesi hedeflendi. Söz konusu yaklaşımla ortaya çıkan bu yayın, öncelikle üniversiteler ve barolar tarafından düzenlenen mağdur-fail arbuluculuğu eğitimlerinde kullanılmak üzere hazırlanmış olsa da aynı zamanda geniş çaplı bir akademik çalışma olarak da kabul edilebilir. Kitabı PDF formatında indirmek için:

http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/data/docs/onarici_adalet_turkiye_ve_avrupa_bakisi.pdf

http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/data/docs/onarici_adalet_turkiye_ve_avrupa_bakisi.pdf

Galma Jahic ve Burcu Yeşiladalı (derleyenler), Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arbuluculuğu ve Ceza Davalarında Uzlaşma: Eğitim Materyalleri, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, Ekim 2008, 105 s. ISBN: 978-605-399-068-0

Bu kitapta yer alan materyaller, "Türkiye'de Mağdur-Fail Arbuluculuğunun Geliştirilmesi Projesi" çerçevesinde, arbuluculuğa ilişkin verilmesi planlanan eğitim programlarında kullanılmak amacıyla hazırlandı. Kitapta arbuluculuk hizmeti sunmak isteyenler için önemli hususlar, çeşitli uluslararası kurumlar tarafından kabul edilmiş tavsiye ve ilke kararları, arbuluculuk etiğine dair kurallar, Türk hukukundaki bu alana ilişkin

mevzuat ve proje çerçevesinde düzenlenmiş çeşitli eğitimlerde yararlanılmış sunumlar yer alıyor. Kitabı PDF formatında indirmek için tıklayınız:

http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/data/docs/onarici_adalet_egitim_materyalleri.PDF

Seda Kalem, Galma Jahic ve İdil Elveriş, Adliye Gözlemleri, İstanbul Mahkemeleri: Fiziksel Koşullar, Duruşmalar ve Gecikmeler, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Nisan 2008, 20 s. ISBN 978-605-399-036-6 (pbk.)

Adliye gözlemleri en basit tanımıyla, vatandaşların adliyeye giderek oradaki işleyiş ve mahkemelere ilişkin gözlemlerde bulunması ve bunları yazılı olarak not etmesidir. Burada nihai amaç, hizmetin alıcısı olan vatandaşın aldığı hizmeti değerlendirmede aktif hale getirmek ve bu sayede kişiler ile mahkemeler arasındaki uzaklığın giderilmesinde aracı olmaktadır. Bir başka deyişle, adliye gözlemleri ile yargılamada herhangi bir hukuki, ekonomik veya benzer menfaati olmayan vatandaşların mahkemeleri izlemesi ve mahkemelerin nasıl işlediğine dair objektif değerlendirmelerde bulunması hedefleniyor. Bu noktadan hareketle, Merkez tarafından gerçekleştirilmiş olan "Adalet Gözet Projesi" kapsamında hazırlanan yayın, İstanbul adliyelerinde yapılan gözlemler sonucu derlenen bulguları ortaya koyuyor. Vatandaş mahkemelere başvurduğu zaman nelerle karşılaşır, mahkeme deneyimi nasıl bir ortamda gerçekleşir gibi soruların cevaplanması için yapılan bu çalışmada, İstanbul'da seçilen on adliyeye sistemli olarak gerçekleştirilen ziyaretler çerçevesinde bu adliyelerin fiziksel durumu, erişilebilirlikleri, adliyelerde alınan güvenlik önlemleri, rastlantısal olarak seçilen mahkemelerde görülen davaların gecikme oranları gibi konularda toplanan bilgiler derlenip analiz edildi.

Seda Kalem, Galma Jahic ve İdil Elveriş, Adalet Barometresi: Vatandaşların Mahkemeler Hakkındaki Görüşleri ve Değerlendirmeleri, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Şubat 2008, 30 s. ISBN 978-605-399-024-6 (pbk.)

Hukukun vatandaşın hayatındaki yeri ve algılanışı Türkiye'de üzerinde durulan bir konu olmaktan çok uzaktır. Bunun en açık göstergesi olarak, resmi makamlar tarafından vatandaşların hukuk

sistemine ilişkin görüşleri, sistem ile ilgili deneyimleri üzerine ve/veya bu görüşleri olumlu yönde değiştirmek adına yürütülen çalışmaların, bu konularla ilgilenmek üzere kurulmuş olan komisyonların, çalışma gruplarının eksikliği gösterilebilir. Kamu otoritelerinin konuya olan mesafelerinin yanı sıra, araştırmacıların da bu konuda yaptıkları çalışmalar sınırlıdır. Bu durumda, Türkiye'de hukuk ile vatandaş arasındaki ilişkinin belirleyici unsurlarını ortaya koymak ve bu unsurların bu ilişkiyi hangi yönde etkilediğini ortaya çıkarmak, bu boşluğu doldurmak adına da özel bir önem kazanmaktadır. Bu noktadan hareketle, Merkez

tarafından gerçekleştirilmiş olan "Adalet Gözet Projesi", Türkiye'de vatandaşın gözünden hukukun nasıl görüldüğünü ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Proje kapsamında gerçekleştirilen Adalet Barometresi, Türkiye genelinde farklı kesimlerden gelen insanların mahkemelerin işleyişine ve genel olarak yargılama sürecine ilişkin olarak ne düşündüklerini ve ne gibi deneyimleri olduğunu anlamayı amaçlayan bir anket çalışmasıdır. Elde edilen bilgilerin, Türkiye'de hukukun ve adaletin nasıl anlaşıldığını ve nasıl değerlendirildiğini gösteren bir adalet barometresi oluşturması hedeflendi. Uzun vadede ise, bu bilgilerin paylaşarak toplumun, geleceğini şekillendirecek politikaların ve yasaların yapılma süreçlerine etki etmelerini sağlamak amaçlanıyor.

İdil Elveriş, Galma Jahic ve Seda Kalem, Mahkemede Tek Başına: İstanbul Mahkemeleri'nde Müdafiliğin Erişilebilirliği ve Etkisi (Alone in the Courtroom: Accessibility and Impact of the Criminal Legal Aid Before Istanbul Courts), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları 6, İstanbul, 2007, 281 s. ISBN: 978-605-399-007-9 Türkçe ve İngilizce

Gözaltına alınan, tutuklanan ve yargılanan sanıklara yönelik olarak verilen avukatlık hizmeti son dönemde sık sık Türkiye gündeminde yer alıyor; önce yeni Türk Ceza Kanunu değişiklikleri

çerçevesinde sonra da bu hizmeti sunan avukatlara ödenmeyen ücretlerle. Bu kitap ise odağın, olması gereken yere, hizmetin alıcılarına çevrildiğinde çıkan görüntüyü ortaya koyuyor. İstanbul Ceza Mahkemelerinde tam da yeni Kanun uygulamaya girdiği sırada yapılan gözlemler, incelenen dosyalar ve hâkim-savcı-avukat mülakatlarından çıkan hizmete ilişkin bulgular, söz konusu çabanın ne denli yerinde olduğunu gösterdi. Zira araştırmacının temel bulgusu, hizmete erişim oranının beklentilerin de ötesinde düşük olduğudur. Araştırma dünyada yaygın şekilde yapılan, "hukuk ve toplum çalışmaları" açısından Türkiye'de önemli bir ilk örnek teşkil ediyor. Bu anlamda, kanunların nasıl uygulandığını saha bulguları ışığında gösteren kitap, hukuk politikalarına katkıda bulunmayı hedefleniyor.

Lema Uyar (derleyen ve çeviren), Birleşmiş Milletler'de İnsan Hakları Yorumları: İnsan Hakları Komitesi ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, 1981-2006, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları 5, İstanbul, 2006, xvi+413 s. ISBN : 975-6176-63-6

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, sözleşmelerin getirdiği raporlama sistemini yürütürken, sözleşmelerde yer alan her bir hakkın kapsam ve içeriğini açıklayan Genel Yorumlar kabul ediyor. Genel Yorumlar aynı zamanda, İnsan Hakları Komitesi'nin Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'ye Ek

İhtiyari Protokol hükümlerine uygun şekilde, Sözleşme'ye ayrırlıkla ilgili bireysel başvuruları inceleyip karara bağlarken dayandığı insan hakları standartlarını yansıtır. Türkiye, her iki Sözleşme'ye ve İhtiyari Protokol'e de taraf bir devlettir. Sözleşmelerde yer alan uluslararası insan hakları hukukunun temel kurallarının Türkiye hukuk düzeninde hayata geçirilmesinin hedeflendiği bu dönemde, yol gösterici nitelikte eserlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu anlamda, Lema Uyar'ın yayına hazırladığı ve çevirilerini yaptığı Birleşmiş Milletler insan hakları sisteminin en önemli yapı taşları arasında yer alan her iki Komite'nin hukuki deneyimini, Türkiye hukuk literatürüne bir başvuru kaynağı olarak sunuyor.

İdil Elveriş (derleyen), Türkiye'de Adli Yardım: Karşılaştırmalı İnceleme ve Politikalar (Legal Aid in Turkey: Policy Issues and a Comparative Perspective), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları 3, İstanbul, 2005, 288 s. ISBN: 975-6176-03-2 Türkçe ve İngilizce

Adli yardım hizmeti, modern hukuk sistemlerinde artık insan hakları alanında değerlendirilmesi gereken bir niteliğe sahiptir. Bu durum, ceza davaları konusunda özellikle önem taşır. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyeliği sürecinde, süregelen iyileştirme çalışmaları arasında da yer alan bu konunun Türkiye hukuk camiasında da özellikle bu çerçevede yeterince değerlendirilmesinin önemli büyüktür. İşte bu anlayış gözetilerek hazırlanan kitap, İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde, 16 Nisan 2004 tarihinde düzenlenen uluslararası toplantıda yapılan sunum, tartışma ve tavsiyeleri içeriyor. Ayrıca, bu toplantıda sunulan "Türkiye'de Adli Yardım Hizmetine İlişkin Genel Değerlendirme Raporu" da, ilk kez bu kitapta yayımlanıyor.

Raija Hanski ve Martin Scheinin (derleyenler), İnsan Hakları Komitesi'nin Emsal Kararları, Defne Orhun (çeviren), İdil Işıl Gül (editör), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları 4, İstanbul, 2005, xiv+642 s. ISBN: 975-6176-20-2

İdil Işıl Gül (derleyen ve çeviren), Sivil Toplum Kuruluşları İçin Adım Adım Rapor Hazırlama Kılavuzu: Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'ne Sunulacak Raporların Hazırlanması ve Sunumu, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları 2, İstanbul, 2004, x+165 s. ISBN: 975-6176-02-4